

Pokračování

Začít se má pěkně od podlahy, jenže tohle není začátek, tohle je pokračování. Podlaha zde navíc také chybí, místo ní je tu udusaná jílovitá půda, Josef do ní vytlačuje svými koleny důlky, v tu chvíli nemůže vědět, zda to nejsou poslední stopy, které na tomto světě udělá. Klečí, na modrém tropickém obleku, z něž se dávno vypařily poslední zbytky elegance, si špiní padající kalhoty, na příkaz si z nich musel sundat pásek. V horkém vzduchu poletuje dusící prach a on ho protne, jak spíná ruce za hlavou, dlaněmi cítí ve vlasech pot.

Může být snad ještě hůř? Ale ano, samozřejmě může, zajatce do uší udeří natáhnutí zbraně, počkat, tenhle kovový zvuk už kdysi dávno slyšel, kdysi dávno v Československu, a když bude počítat, kolikrát na něj zblízka mířil kvér, v jehož ústí byla schována smrt, musí k tomu přihodit pár pokusů ve Východním Německu. Teď je s padajícími kalhotami v Ugandě uprostřed Afriky, krucinál, jak se sem do téhle šlamastyky až z Poděbrad dostal a hlavně – jak se z téhle šlamastyky dostane ven?

No, zkrátka se ven dostane, jako se vždycky dostal ze všeho. Obvyčejný člověk není kočka, kolik tak asi může mít životů, jenže tohle je Josef Mašín a Josef Mašín dobře ví, že konec není, dokud vážně není konec, na tuhle zkušenost bral v Československu a Německu poctivé lekce. Nábojnice tak zůstane i v Ugandě v hlavní, spisovatel Jan Novák má i tady pravdu, o osudech Josefa a jeho partáků zejména v Československu a Německu napsal strhující román s tím nejlepším možným názvem *Zatím dobrý*, zatím dobrý je to i v Africe.

Zatím dobrý se posléze změní na Dopadlo to dobře, tedy jakž-takž dobře, abychom citovali samotného Josefa. „Mně vždycky v Poděbradech říkali: Pepíčku, Pepíčku, co z tebe jen bude! Tak já nevím, ale nakonec to dopadlo jakžtakž dobře,“ přesně takhle Josefův citát zní, po uplynutí mnoha let od všech namířených zbraní zní v prosluněném obýváku jeho rozlehlého domu v Santa Barbaře, ve městě vzdáleném dvě hodiny cesty autem na severozápad od Los Angeles. V kalifornském obýváku hledá Josef český výraz pro rostliny, jejichž květy mu červeně explodují po celém obvodu balkonů na přední i zadní straně domu, nechá si nakonec napovědět, že jde o muškáty, ale jinak má češtinu excelentní, byt v zemi, kde se jeho mateřštinou mluví, nebyl od října 1953.

V nevlídném říjnu třiapadesát, přičemž nevlídnost se zdaleka netýkala jen počasí, bylo Josefovi jednadvacet, o sedmdesát let později se k tomu všemu vrací, už nemá tak modré oči jako tenkrát, ale klučkovský úsměv mu zůstal, vážně mu zůstal, jako ta jeho čeština. Co plyne z toho, že se k tomu všemu vrací? Snadná odpověď: všechny kulky na něj byly krátké. Byly na něj krátké v Československu, Německu i Ugandě, byly na něj krátké kdekoliv, Josef prožije dlouhý a velmi úspěšný život, bohatý život, jehož bohatství určitě nejde měřit jen penězi. Jestli na nějaký život sedí charakteristika *neuvěřitelný*, pak na jeho.

Fiktivní příběhy mají proti těm skutečným zpravidla výhodu v tom, že mohou libovolně kroutit a upravovat děj podle potřeby, k obrazu svému, k dokonalé pointě. Jedinou výjimkou z pravidla je realita, která fikci bezkonkurenčně překoná. Realita přinášející takovou story, že by ji fikce nemohla použít, poněvadž autor by byl právem ztrhán za to, jak nepravděpodobnou zápletku si vycucal.

Příběh Josefa Mašína spadá právě do téhle kategorie. Však si ho nechte vyprávět.

Málem jiný příběh

Dobrá, uznává se: aby mohlo být vysloveno B, je třeba nejprve říct A, ani zde to nepůjde jinak. Do výchozího bodu musíme z Ugandy couvat, couvat, couvat, musíme na ni zapomenout a vrátit ji do hry teprve tehdy, až přijde její čas.

Popravdě, je třeba jít ještě před A, před počátek abecedy, před Josefovo narození. V Americe se mohl odehrát úplně jiný příběh, za Atlantik míří Emma, nejstarší ze čtrnácti dětí českého celníka a německé pašeračky, s načerno přenášenou solí lapil celník i lásku, láska je sůl života, jenže pouhá sůl kručící žaludky neutiší, početnou rodinu sužuje bída. Sotva začne brát rozum, Emma není na pochybách, že si v životě musí poradit sama, jako dívka jde z jihočeského domova sloužit do Prahy a osvědčí se, takže Prahu brzy vymění za Vídeň a Vídeň za Paříž. Odysea pořád není u konce, její vrchol má teprve přijít: rodina, u níž dělá Emma hospodyni, se z Paříže chystá do Ameriky, palubní lístek má i pro Emmu, ta jede krátce před plavbou dát do vlasti sbohem rodičům.

Mladá žena má hlavu plnou amerických plánů, zbývá jen rozloučení, poslední polibek matce, poslední polibek otci, jenže ani neví jak a dává místo toho v Čechách svatební polibek Leopoldu Novákovi. Letmo se s ním znala z dřívějšíka, Leopold se jí na cestě za rodiči do Tábora úmyslně připlete do cesty, aby se zalíbil, namluví jí, že je inženýr, i když na pražské technice vzdal studium dva semestry před koncem. Sňatek připoutá Emmu k rodné zemi, nevěsta nemůže tušit, že tím mění padesát amerických hvězd za jednu jedinou, rudou a pě-

ticípou. Nemůže tušit, jak moc jí tahle jedovatá hvězda otráví život, že v důsledku téhle jedovatosti krutě zemřou obě její děti, dcera bez pomoci a v bolestech v kriminále, syn na popravišti. Nic z toho nemůže tušit, neboť hvězda je dosud pouze nad Moskvou, zlověstně se schovává za oltářem, k němuž Emma ve svatebních šatech kráčí.

Když svatební šaty sundá, víceméně náhodou zjistí, že žádného inženýra doma nemá, lehce však najde prostředky, aby ho doma rychle měla. Leopold, jak bude Emma později líčit ve vzácných chvílích, kdy se vymaní z pruderie, by se tuze rád šmajchloval, bez diplomu ale může na manželské radovánky zapomenout, a tak se opět vrhne na studia, aby se následně mohl vrhnout do rozestlané postele. S touhle motivací je z pana Leopolda Nováka brzy ing. Leopold Novák, z dálky mává diplomem, ať Emma rozestele, šmajchlování přinese výsledky: v roce 1902 se narodí syn Ctibor, o pět let později dcera Zdena.

Vůdcem rodiny je Emma, má v sobě kamenný řád a velí, že Ctibor bude jako otec inženýr, jenže syn se matčině vojně vzbouří chytrou klíčkou, že se sám stane vojákem, kariéru inženýra vymění za Vojenskou akademii v Hranicích na Moravě. Na cvičišti se Ctibor hecuje s Václavem Morávkem, pozdějším členem legendární protinacistické skupiny Tři králové, to je zvláštní shoda okolností, protože s dalším králem bude Ctibor spřízněný. Postará se o to sestra Zdena, tu Emma cepuje, už nemůže uniknout jako Ctibor, jestliže syn z Emmových přání dezertoval, u dcery nic takového nepřipustí, přísněji hlídá, velitelsky rozkazuje. Zdena je pořád v pozoru, nikdy žádný pohov, Emmu nezajímá, že dcera má umělecké sklony, že krásně hraje na klavír a krásně maluje, kdepak, z dcery bude v zastoupení Ctibora slečna inženýr.

A to se skutečně stane, Zdena Nováková vystuduje na ČVUT jako první žena v Československu obor zeměměřičství, sama si však záhy narýsuje jinou dráhu. Matka od ní odhání každého mladíka v okruhu desítek metrů čtverečních, jaképak copak, zná to dobře sama,

když mladík zastoupí člověku cestu, ten už nikdy Ameriku neobjeví. Žádné překážky, ani ty Emminy, však nejsou problémem pro Josefa Mašína staršího, je skutečným vojákem a poradil si s jinými protivníky. Coby legionář zdolával za první světové války každý zákop, každý ostatný drát, je několikrát raněn a několikrát vyznamenán, bojuje ve slavné bitvě u Zborova, podniká tak odvážné kousky, až to ostatní považují za hazard, všechno přežije, a když po válce potká Zdena, jde podle svého zvyku rovnou na zteč.

„Slečno,“ uslyší od pohledného důstojníka mladá dáma, která si s ním dala za zády matky schůzku, „na dlouhé vztahy nemám čas, chcete si mě vzít?“

Pod zeměměřičkou se zachvěje zem, záhy je svatba a přísná Emma taje, sama je překvapena, jak mocně kouzlu zetě propadá, zbožňuje ho, už ani trochu nelituje, že se jí ho nepodařilo odehnat, v rodině mu dobrovolně předává maršálskou hůl, teď sází na jeho kariéru a těší se na vnuky. Josef Mašín slouží u dělostřeleckého pluku v pražské Ruzyni, na slavnostní uniformu si připíná Československý válečný kříž, na jehož rubové straně se nacházejí lipové trojlístky, lipový trojlístek si oddaný vlastenec v rychlém sledu pořídí i doma: v roce 1930 se narodí syn Ctirad, v roce 1932 další syn Josef, hrdina našeho příběhu, o rok později dcera Zdena, řečená Nenda.

Je to šťastná doba, respektive byla by šťastná, kdyby zůstal nevelký muž s úzkým knírem zhrzeným malířem ve Vídni. Jenže muž s úzkým knírem v sobě objeví jiný talent, a to jak překreslit celý svět, po jeho díle už svět zůstane navždy změněn, původní plátno překrylý tak tlusté vrstvy nových barev, že už nepůjde obnovit. Ctirad, Josef a Nenda jsou ještě malí, když do Československa vpochoduje hákový kříž a paralyzuje drtivou většinu národa, který ustrašeně kouká přežít.

Podplukovník Josef Mašín je z jiného těsta, láduje ostrými zbraň. Patnáctého března 1939, kdy hákový kříž vezme Československo do

háku, hodlá Mašín vyhodit do povětří kasárna v Ruzyni, a když je zpacifikován ostatními českými důstojníky, strhá si vzpurně výložky a odchází domů.

Rezignuje? Bože, to ho ani na vteřinu nenapadne! Okamžitě začíná organizovat odboj.

M+M+B

Tři králové pocházejí z východu. Odtud jsou tři králové, kteří se přišli poklonit Ježíšovi, i Tři králové, kteří se nesklonili před německými okupanty v protektorátu na východ od reichu. Tři králové je název nejvýznamnější československé odbojové skupiny za druhé světové války, tady je máme, sluší jim to, my tři králové jdeme k vám, už jsme u vás, milé zlaté gestapo, seznamte se:

Josef Mašín.

Václav Morávek.

Josef Balabán.

Tři králové proti třetí říši, Tři králové vyzvali třetí říši na souboj, nečekali, až jim führer hodí rukavici, hodili mu ji sami, eins, zwei, drei, Mašín, Morávek, Balabán versus Hitler a armáda jeho pochopů, ring volný, pánové! Devízami těch tří jsou troufalost, kuráž a vytrvalost, tyhle vlastnosti si prosím pěkně zapamatujeme, ještě o nich bude řeč, tyhle vlastnosti se zjevně dědí, z jednoho těla do druhého se přesouvají geny s hrdě vztyčenou hlavou.

Tam, kde ostatní rezignují, králové začínají, zle Němcům zatápejí, provádějí sabotážní a zpravodajské akce, československá exilová vláda v Londýně těžší z jejich rádiových depeší. Kvůli těmhle depeším se hrdinové vláčejí s vysílačkou celou Prahou, sem a tam, tam a sem, spíš než krále čím dál víc připomínají putující Ahasvery, nehledí na únavu, v patách smečky německých ohařů. Čmuchalům často – simsalabim, čáry máry fuk, abrakadabra! – zmizí zázračně rovnou pod nosem, přesto se smyčka utahuje. Nad Betlémem možná bylo jas-

no, když k němu kráčeli K+M+B, nad protektorátními ulicemi, jimiž chodí M+M+B, se stahují osudově černé mraky.

Černá je také noc zkraje roku 1941, tmavou dekou přikryje i roze-
stavěný domek v Poděbradech, kde nyní z Prahy vyhnaná Mašínova
žena a tři děti pod bedlivým dohledem gestapa žijí. Kožené kabáty
čas od času celé osazenstvo domu v nekřesťanskou hodinu probudí,
a než přijde ráno, jsou vyházené věci ze skříní a šuplat, ponožky,
knihy, střepey z rozbitých hrnků a talířů, tohle dohromady tvoří po
domovní prohlídce nevládnou koláž, aby snad rodina nezapomněla,
jakým vyvrhelem jejich otec je.

Jediným efektem takových prohlídek je zášť. Ctirad a Josef ještě
zdaleka nejsou v pubertě, ale už dobře vnímají, co je to vzdor a že
poroba je ponižující, nic pro ně. Odmala jsou divocí, matka s umě-
leckými a bohémskými sklony není člověk, který by je zkrotil, a otec
musí místo nich krotit Hitlera, to chlapcům imponuje, minimálně
podvědomě cítí, že rovná páteř a svoboda jsou princip, za který se ne
vyplatí, ale za který je nutno bojovat, později to sami prokážou.

Rovněž ovšem dělají pěkné vylomeniny, nenamlouvejme si, že ne.
Matka je posílá do houslí a na klavír, není přece možné, myslí si, aby
po ní neměli talent, ke všemu hudba kultivuje. Hm, tak ne, žádný
talent, žádné zjemnění, žádný Mozart, běžte do háje s Beethovenem,
říkají si Ctirad s Pepou, leda tak Bacha, tedy bacha na nás, na Mašíny.
Jednou se takhle znechuceně dověčou k učiteli hudby, nebaví je to,
příšerná nuda, s partou se domluví, ať na plechovou střechu hudební-
kova domu házejí kameny, bum, bum, tohle je ta pravá muzika, kam
se hrabou stradivárky, ale do bubnů na střeše se ozve allegro sypa-
ného skla, jeden kámen minul střechu a trefil okno, kluci se po sobě
v rozpacích dívají, ty vole, tohle jsme nechtěli, vyberou peníze, vloží
je do obálky a hodí anonymně učiteli do schránky. Mozart je jedna
věc, čisté svědomí věc druhá.

Nejmladší Nenda s bratry zážitky sdílet nemůže. Nejde ani tak

o to, že není kluk, narodila se postižená, má vadu chůze, pohybuje se těžko, do osmi let se na nohy nepostaví vůbec, podstupuje jednu operaci za druhou. Radek a Josef o ni příkladně pečují, první z nich se za nepřítomnosti otce snaží coby nejstarší zastat jeho roli, Nenda je mu vděčná, jak by ne, ale ještě víc se těší na Pepu, až ten přiběhne domů. Z Pepy voní dobrodružství, a než z něj vyvane, tak ho sestřičce se všemi podrobnostmi vylíčí. Nenda vše prožívá zprostředkovaně díky němu, a když je vše vyřčeno, stejně to není dost, naštěstí se Nenda nebojí, že upovídáný bratříček zmlkne.

„Pepo, prosím tě, povídej mi ještě něco!“

Prosit netřeba, pobízet také ne, Pepa s gustem vymýšlí pro Nendu fantastické příběhy, ta ani nemukne, následuje ho do vyfabulovaných říší, sní s otevřenýma očima. V té studené a tmavé poděbradské noci 1941 se jí však zdá jiný sen, nikoli o princeznách, rovnou o králi. Ale jakýpak sen, o snu bůhvíproč mluví ostatní, proč jen to dělají, když si je Nenda ráno radostně jistá, že k ní král skutečně přišel, že se nad postýlkou nakláněl jeden ze Tří králů, ten pro ni nejdůležitější. „Tatíčku, tatíčku!“ vykřikne děvčátko do noci, v tu chvíli postava odskočí a zmizí, takže...

„Sen,“ říká jí matka a ona vrtí hlavou: „Tatíček tady byl, prošel támhle těmi skleněnými zatahovacími dveřmi, ještě jsou otevřené!“

„Sen,“ říká jí Ctírad a ona vrtí hlavou dál.

„Sen,“ říká jí Josef a ona pořád vrtí hlavou, Pepo, tohle žádný vyfabulovaný příběh nebyl, ne a ne a ne.

„Jako dítě jsem byla pěkný smrad!“ směje se Zdena Mašínová s odstupem mnoha desítek let.

Aťsi smrad, to však neznamená, že neměla pravdu: žádný sen, podplukovník Josef Mašín se ve tmě proplížil za rodinou, kruh nepřátel mu brzy zatarasí veškeré únikové cesty, zbude už jen ta na věčnost, i proto podplukovník přišel, nedělá si iluze a připouští, že v tenhle okamžik třeba vidí blízké naposled.

I oni ho vidí. Vidí ho manželka, vidí ho Ctirad a neplánovaně i Nenda, kterou dá práci přesvědčit, že králové existují leda ve snu, aby nic nevybrebtala.

Pouze Pepa tátu zaspí; bude mít v dospělém věku moře vzpomínek, ale o tuhle nenávratně přišel.

Vlasti zdar!

Všude kolem v tu dobu až nestoudně bují nový život, ale jeden je právě u konce. Podplukovník Josef Mašín je popraven poslední červnový den roku 1942 na Kobylišké střelnici v Praze. „Ať žije Československá republika!“ zvolá, než ho palba srazí k zemi, do té doby stojí nezlomen a zpříma, ač má spoutané ruce.

Není divu, že mu je Němci nechali svázané, nejsou přece blázní a mají pud sebezáchovy, před Mašínem si nikdy nemohou být jistí, rval se při zatčení, rval se při výsleších, dokud z něj nezbyl kus otevřeného masa, takže k němu raději chodili ve dvou a dávali mu svěrací kazajku. Ještě předtím se těžce zraněný pokusil o útěk ze střežené nemocnice, a když k němu nakráčel velitel vězeňského oddělení gestapa na Pankráci, surovec Paul Adam Soppa, složil ho Mašín pod stůl. Měsíc před popravou se nepoddajný vězeň dozvěděl o útoku na Heydricha a před nacisty zalitoval, že protektora nezabil on. Byť byl tvrdě mučen, nikdy nikoho neprozradil, vlastní svěrací kazajkou si spoutal jazyk, chodit po gestapácké tortuře nemohl, přesto stál rovněji než kdokoliv jiný.

Na Kobylišké střelnici odešel poslední z velkých králů: Josef Balabán byl popraven v říjnu 1941, Václav Morávek byl zabit čtvrt roku před Josefem Mašínem, tak snad někde čau, kluci!

V Poděbradech přesto čekají na manžela a tátu celou válku. Josef Mašín nežije od počátku léta 1942, svým způsobem však pořád ještě pár roků žije, pro Zdenu Mašínovou a tři děti pořád žije, ukryl se podle nich kamsi do ilegality a tam běsnění úzkého kníru přečkal.

Už je po běsnění a v poděbradském domě se občas pohledy obyvatel zatoulají k oknu – ne, tak zase nic, zase nikdo nejde, zase se nikdo nevrací, tak třeba zítra nebo pozítří, v mírové krajině panuje nepopsatelný chaos, přes válečné jizvy nemusí být ani trochu jednoduché dostat se zpět. Ostatně jako legionář se Josef Mašín vrátil z první světové až v únoru 1920, skoro rok a půl poté, co byla válka odpískána, ani teď se určitě neztratí.

Neztratí se dopis, který napsal Josef Mašín před popravou a ukryl ho v cele. „Drahé moje děti,“ stojí v něm, „posílám Vám poslední svůj pozdrav před svým odchodem na věčnost. Poslední má myšlenka platí jen Vám a to mne nejvíc tíží, neboť jste ještě dosud malé a potřebovaly byste mé největší péče. Bohužel Vás musím opustit. Dnes ještě nechápete vše, ale až budete starší, jistě mne pochopíte. Bojoval jsem za Vaši drahou vlast a národ proti odvěkým našim nepřátelům – Němcům, kteří naši vlast a národ chtěli porobit a zničit. Nechtěl jsem připustit, abyste jednou i Vy byly porobenými otroky, nýbrž abyste zůstaly svobodnými a volnými občany. Pamatujte si, že hájit svobodu své vlasti a národa jest povinností každého uvědomělého Čecha. I Vy jednou takto musíte postupovat. V tomto boji jsem podlehl. Věřím však pevně, že naše svatá věc zvítězí. Chlapci, mám ještě jedno přání. Jeden z Vás se ujme rodného statku. Ovšem, není to žádná podmínka. Nebudete-li mít chuti, nemusíte. Tím končím, mé nejdraší děti! Líbám Vás v duchu všechny, i s Vaší mamičkou. Buďte šťastni. Váš milující otec. Vlasti zdar!“

Josef Mašín, generálmajor in memoriam, nemohl dohlédnout do všech konců. I kdyby chlapci chtěli splnit jeho nepodmínečné přání a ujali se rodného statku v Lošanech na Kolínsku, sežehl by záhy jejich snahu žár pěticipé hvězdy. Té hvězdy, která se ukryla před jejich babičkou Emmou, na niž marně čekal parník do Ameriky, hvězda se před ní ukryla, ale postupně dorostla do velikosti, s níž už se nikam ukrýt nejde, ale ona už se ani ukrývat nebude chtít, kdepak,

v žádném případě, naopak bude roztahovat lačně pařáty, bude sílit, sytící se – hvězda upír – krví nevinných, z té krve je proto dodnes rudá. Generálmajor in memoriam nemohl taktéž tušit, že Němci, ti odvěcí nepřátelé, později mocně synům pomohou, že syn Josef bude v Německu léta žít, dokonce se s Němkou ožení a prožije s ní dlouhé a spokojené manželství.

Ne, tohle všechno generálmajor in memoriam dohlédnout nemohl. Avšak v nynějším Památníku tří odbojů, jenž v působivě strohé architektuře vyrostl na místě zdevastovaného statku v Lošanech – který zabavil zločinný stát a (ne)hospodařilo nikoli s odbornou, nýbrž s odpornou péčí na něm jednotné zemědělské družstvo –, zní audioverze Mašínova dopisu čtená Nendou a hercem Ondřejem Vetchým. Pevnost či tekutost jednotlivých pasáží prověřil čas, to tak čas vždycky dělá, takže zopakujme tu, jež nejvíc rezonuje: „Drahé moje děti... Nechtěl jsem připustit, abyste jednou i Vy byly porobenými otroky, nýbrž abyste zůstaly svobodnými a volnými občany. Pamatujte si, že hájit svobodu své vlasti a národa jest povinností každého uvědomělého Čecha. I Vy jednou takto musíte postupovat.“

Ondřej Vetchý čte a návštěvníka mrazí. Nebyt porobenými otroky. Byt svobodnými a volnými občany. Mít povinnost hájit svobodu vlasti a národa. Odkaz Josefa Mašína staršího jeho děti bezzbytku naplnily.

„V tomto boji jsem podlehl,“ vzkazuje pisatel dopisu.

Syn pisatele dopisu se stejným křestním jménem v tomto boji zvítězil.